



Ghidu practicu vaș îi socitatea civilă

O SPAȚIU SOCIETĂȚII CIVILE AI O SISTEMU
ONU VAȘ O CIACIMOS LI MANUȘENGÎ
O oficiu Baro Comisaru vaș o ciacimos li manușengî
Palais des Nations
CH 1211 Geneva 10 - Elveția
Tel: +41 (0) 22 917 90 00
Fax: +41 (0) 22 917 90 08
www.ohchr.org

O SPAȚIU SOCIETĂȚII CIVILE
AI O SISTEMU ONU ORGANIZAȚIA
VAȘ O CIACIMOS LI MANUȘENGÎ



UNITED NATIONS
HUMAN RIGHTS
OFFICE OF THE HIGH COMMISSIONER



UNITED NATIONS
HUMAN RIGHTS
OFFICE OF THE HIGH COMMISSIONER

So sili ando ghidu

1. Anda cadaoa ghidu	1
2. Li actorea societății civile ai o tan vaș îi societatea civilă.....	3
2.1 O sistemu Națiunilor Unite vaș o ciacimos li manușengî –con sili on.....	5
3. Condiții lace ai liberia bukiakî vaș îi societatea civilă.....	7
3.1 Mediu andi politica ai publica lace.....	8
3.2 Mediu di reglementare stimulant	8
3.3 Informația ti ael liberu	8
3.4 Sprijinu ai love pi vremea mai dur.....	8
3.5 Li spații comuni vaș o dialogu ai colaborarea.....	9
4. Li parimatar ci malaen li actorea societății civile.....	13
4.1 Î legislația ai li măsuri cai keren îi activitatea ti jial pares vaș îi societatea civilă	13
4.2 Li măsura arbitrarea	14
4.3 Î hărțuirea,îi intimidarea,ai li represalii extra-juridicea.....	15
5. So ti keres? Ti jias la ONU.....	19
6. Li resursia lilenghi	26
7. Amare contactea.....	28



„ Li actorea andai societatea civilă jjanen so ai sar ti keren,cadaia del zor i man i tumen.Îc sentimentu ducalo di umilință,îc sentimentu baro ai zoralo di datorie , so trebul ti ael îndiplinome.Anda kesti me camav te kerav buki mai dur vaș o ciacimos li manușengî, ca ti ael sa ec vaș fice jino.”

*Zeid Ra’ad All Hussein,
Baro Comisarul andi Națiunile Unite
vaș o Ciacimos li Manușengî,
Octombrie 2014*



1. Anda cadaoa ghidu

Ti des duma liberu ,ii asocierea ai li întrunirea paşnicea, o ciacimos ti keres participarea andi politica,cadala andic tan den zor la lumea ti penen piskî idei,ti keren ideia neve,ai ti aen andic tan li manuşenţa ci rodin pisko ciacimos.Numa cana si cadala libertăţia publicea daşţis ti las decizii ca ti keras laci dezvoltarea economică ai socială.Cana si cadala ciacimatar daşţis te keras activităţea civice ai te keras îc societatea democratu.Cana si restricţionarea atunci o progresu andi amari societatea ni jial angle.

Cadaoa ghidu silu al-şoulia di andai seria di ghiduri practice ando OICDO vaş li ciacimatar manuşengî di andai societatea civilă ai trebul ti ael ando contextu „Extinderii Spaţiului Democraticu”,acana cadaia si ec tema bari so kerel îi OICDO.

Cadaoa ghidu tol accentu pii activitatea li actorengî andai societatea civilă ASC.O ghidu începolti cu îc definiţia bukiaku so si “societatea civilă” ai o



„spațiul societății civile”.Pala cadaia priin cana si condiții ai mediu lacio vaș îc societatea civilu liberu ai independentu,cadea sar manghen li standartura internaționala vaș o ciacimos li manușengî,ti ael libera exprimarea,ti ael asocierea ai întrunirea,ti ael ciacimos ti keres participarea andi viața publică.

Ando ghidu si exemplea andai activitatea mașcar o guvern ai ASC,ti ael o spațiu dezvoltime ca îi societatea civilă te kerel piski activitatea,seorăn ti ael ciacimos(civicu,culturalu,economicu,politicu ai socialu).Si parimatar andi activitatea societății civile,îi hărțuirea,îi intimidarea,li represalii andi potriua ASC. O ghidu acarel ASC ti keren buki li sistemu ONU vaș o ciacimos li manușengî,ca ti promovin ai ti pain o spațiu societății civile po nivelu localu.

Ando ghidu si li resursea ai li contactea.O ghidu ael ti del ajiutoriu vaș ASC ci ni jeanen o sistemu ONU vaș o ciacimos li manușengî.Cana kerdeapi cadaoa ghidu, sas pușline li jine andai ASC, cai dine sfaturea ai kerdine intervenții.

2. Li actorea societății civile ai o tan vaș îi societatea civilă



„Cana li manuș ni așunen îi vocea lumeacă,îi lumea ca ti ael așundi înclel pil droma andi forurea,kerelpi marimos baro. Ni trebul ti ael cadaia.Si aer droma ca ti keren mai laci participarea.Ti ael mai but democrația.Ti ael angajamentu ai ti den дума mai but.Cadaia însămnoł ti ael mai baro spațiu vaș îi societatea civilă.”

Cadala observații kerdea o Secretaru Generalu ONU
Ban Ki-moon,cana sas baro evenimentu
vaș îi societatea civilă,
ando 2013 pi 23 sept.

Ando ghidu penelpe cî ASC sili cola jine ai grupurea ci keren participarea voluntaru andi activităția ai viața publică cai si baro interesu,scopurea ai valori comune,sa ec sar li obiectivea ONU: ti ael pacea ai securitatea,dezvoltarea, promovarea ai respectarea vaș o ciacimos li manușengî.

Îi activitatea ONU tol accentu ca amari viața ti ael mai laci ai o ciacimos li manușengî ti ael opre.Ti aen implicome andi activităția li ASC ci camen ti promovin ai ti pain o ciacimos li manușengî.

ASC promovin o ciacimos li manușengî,andi comunităția araken li preocupărea, keren strategii neve,priin pala li politica ai legi,ai mangăn ca li manuș ti aen responsabilea. ASC kidin li opinii anda li comunităția, îi activitatea decizională anda li politica publică, ti ael informația. ASC trebul ti ajiutin li manușen cai sili parimatar.



„Fiece jino silis ciacimos individualu ori andic tan averența ti promovin ai ti den zor vaș o ciacimos li manușengî ai libertăția fundamentalia po nivelu naționalu ai internaționalu.”(art. 1, rig tele).

Îi declarația vaș o ciacimos li jinengî, grupurea ai li responsabilităția lengi ca ti promovin o ciacimos li manușengî ai li libertăția fundamentalia universale prinjiande,(Îi Rezoluția Adunării Generale 53/144),îi declarația sili vaș cola jine ci pain o ciacimos li manușengî.

Li actorea andai societatea civilă sili:¹

- Jine ci pain o ciacimos li manușengî,andic tan li activiștea on-line;

¹ Buki ando programu Națiunilor Unite vaș o ciacimos li manușengî,Lil vaș îi societatea civilă, OICDO,2008 ,p.vii.



- Organizații vaș o ciacimos li manușengî(ONG,asociații,grupurea vaș li manuș ci sili parimatar);
- Coaliții ai rețele(vaș o ciacimos li jiuвлиangî,o ciacimos li ciaorengî,problemi ando mediu,o coacimos funciaru,LGBT etc.);
- Manuș ci sili cu dizabilități ai lingî organizații;
- Grupurea di comunități(li popoarea indigene,li minorităția,li comunităția andal gaoa);
- Grupurea pakeaimaski(cangărea ai religii);
- Sindicate(asociații ci sili profesionalia,asociații vaș li jurnaliste,-vaș li manuș andai judecătoria,avocația ai barouria,vaș li magistrația ai vaș li studența)
- Mișcări sociale(vaș îi pacea,vaș li studența,pro-democraticea);
- Profesioniștea ci keren contribuția ti ael o ciacimos li manușengî(-cai keren buki umanitaru,avocația ai docturea);
- Li neamurea colen cai lingo ciacimos sas nacado;
- Instituții publice cii keren activităția ca ti promovin o ciacimos li manușengî(andi școlia,universităția ai instituții ci keren cercetări);

Li actorea andai societatea civilă keren bari activitatea ca ti rezolvin li problemurea ai ti ton importanța vaș îi societatea,cadala activităția sili:

- ▶ ti na ael ciorîmos,corupția ,economicu ti aen seaură sa ec;
- ▶ ti ael reacția cana si criza militaru,ai marimos;
- ▶ ti promovin li statos ai lingî responsabilităția;
- ▶ ti promovin îi libertatea publică;
- ▶ ti ael o bugetu statoscu pîtârdo;
- ▶ ti ael protecția mediului;
- ▶ ti ael o ciacimos di dezvoltare;
- ▶ ti ael zor li manușen cai sili minorităția ai aver grupurea ci sili todine ando riscu;
- ▶ ti na ael nici îc forma di discriminare;
- ▶ ti ael sprijinu ca ti na kerenpi criminalităția;
- ▶ ti promovin li responsabilităția sociale andi interprinderi;

- ▶ ti keren combaterea vaș o traficulu di manuș;
- ▶ ti vazdin o ciacimos li jiuвleangî;
- ▶ ti na keren ura;
- ▶ ti vazdin o ciacimos li tărnimatar;
- ▶ ti promovin îi justiția socială ai o ciacimos di consumatorea;
- ▶ ti keren servicii sociale;

ASC trebun ti kerel buki pil seaură nivelurea localu,naționalu,regionalu ai internaționalu.

Societatea civilă - laco tan silu mașcar îi societatea,lacio mediu ai cadru ci kerel buki îi societatea civilă,li relații mașcar li actorea andai societatea civilă,o statu,o sectoru privatu, ai o publicu baro.

2.1 O Sistem Națiunilor Unite vaș o ciacimos li manușengî - Con sili on

Na numa ti pain ca ti ael pacea ai securitatea,li activităția di dezvoltare so kerdine andi lumea, da ti promovin seaură li ciacimatar vaș fiice anda mendi,cadala sili 3 bare ai orta droma cai ONU jial.On sili todine ando LIL ONU ai Legislația Internațională vaș o Ciacimos li Manușengî.

Națiunile Unite camen ti promovin ai ti pain o ciacimos li manușengî andi 3 bare modurea:

1. Oficiu Baro Comisarul al Națiunilor Unite vaș o ciacimos li manușengî(OICDO),sili mai bari organizația andai ONU ci kerel buki vaș o ciacimos li manușengî.OICDO kerel buki andic tan li fondurea,programe ai agenții specializate andal Națiunile Unite(cadea sar si îi Organizația Mondială Sastimascu,Agenția ONU vaș li Refugiația,UNICEF,îi Orgaizația Internațională vaș îi Buki,UNESCO, aer) ti keren impactu maximu andi activităția vaș o ciacimos li manușengî.
2. Li tratatea(pactea ai convenții) internaționale vaș o ciacimos li manușengî,ton grupurea di experți independența ca ti keren monotorizarea periodicu ori regulatu ca ti implimentin li obligații vaș o ciacimos li manușengî.
3. Li adunărea mașcar o guvernul so kerenpi andal țări so si membra ONU,andic tan on den дума andal problemea ai situații vaș o ciacimos li manușengî.O Consiliu vaș o ciacimos li manușengî sî îc organismu inter-guvernamentalu,o silu nicârdo anda lingî activitatea di experța independența,ci keren procedura specialia ai o mecanismu Revizuirea Periodică Universală.



Cadala trin elementea si independentea ai complementarea.

Seoră li explicații anda cadaua mecanismu silu andi Buki li Programul Națiunilor Unite vaș o Ciacimos li Manușengî (lil vaș îi societatea civilă, priin andi secțiunea 6. Resurse). O lil silu andi șou șiba oficiale ando ONU, ando sistemu di informații digitale (DAISY), ando formatu CD ROM, pii șib engleza ai franceza vaș li manuș ci ni dicăni mișto ai ni daștin ti cetin.

Îi activitatea Națiunilor Unite vaș o ciacimos li manușengî sili nicărdi andai participarea ASC. Po nivelu internaționalu, îi societatea civilă kerel cotribuția andi expertiza, sensibilizarea, monitorizarea ai raportarea li problemurea ando ciacimos li manușengî. ASC dezvoltin neve standarte, mecanisme ai instituții vaș o ciacimos li manușengî, vaș li resursea ai o sprijinu publicu andal seoră problemurea vaș o ciacimos li manușengî.



Li inițiativa Consiliului ONU vaș o ciacimos li manușengî andai societatea civilă.

O Consiliu ONU vaș o ciacimos li manușengî cărdine mai but rezoluții di bari importanța vaș îi societatea civilă, sar si îi libertatea di exprimare, îi libertatea di asociere ai îi întrunirea pașnică, ti keren respingerea cana si intimidarea ai represalii, ti aen manuș cai priin pala o ciacimos li manușengî. Ando bărs 2013 ai 2014, o CDO cărdine 2 rezoluții 27/31 ai 24/21 ca ti ael spațiu andi societatea civilă. Sili di bari importanța ca îi societatea civilă ti keren implicarea pil seoră nivelurea, andil procesurea de guvernare ai ti promovin lace guvernarea, ti ael transparenta ai responsabilitatea pil seaură nivelurea, cadala bukia kerempi ca ti ael îc societatea pașnică ai democraticu.

3. Condiții lace ai liberi ti keres buki vaș îi societatea

„Îc societatea liberu ai independentu silu sar îc fundamentu vaș îc laci guvernarea, po nivelu localu, naționalu ai global”.



Secretaru General andi ONU, Ban Ki-moon,
mesaju video cana cārdeapi bișta ai pangea ședința
and o Consiliu vaș o Ciacimos li manușengî, martie 2014.

Cola obligații juridicea internaționalea cai trebun ti kerel o statu ca ti aen condiții economice, politice, sociale, culturale, juridice - ca ti den suportu activu vaș li jine ci sili competența ai sili capacitatea ti keren buki cai camen ai casa daștin ti keren activităția civice.

Li principii vaș o ciacimos li manușengî sili baza andi relații mașcar li autorităția publice ai li actorea societății civile:

- **Participarea**- Cadaoa rolu silu vaș îi societatea civilă andi societatea, li actorea societății civile daștin ti keren acțiuni independentea ai ti keren susținerea vaș li cola poziții ci sili diferite di autorităția publice.
- **Non-discriminarea**- Seoră actorea societății civile si acarde ai sili abilitatea ti keren participarea andi viața publică, bi ca ti na en discriminime.
- **Demnitatea**- Li autorităția publice ai li actorea societății civile andic tan sili scopu ti keren amari viața mai laci, ti kelen diferite rolurea. Andi cadaia relația ti ael respectu.
- **Transparența ai responsabilitatea**- Ca ti keres buki vaș o interesu publicu trebun ti ael responsabilitatea, claritatea, transparența ai funcționarea publice ai aeli răspunderea. Transparența ai responsabilitatea trebun ti ael mașcar ASC ai îi publica.

Li condiții cai si baza andi laci practica:²

3.1 O mediu politicu ai publicu lace -O mediu politicu ai publicu so den zor vaș îi contribuția civică. Andi practica li instituții ai li funcționarea publice den răspunderea vaș li actorea societății civile.

Tunisia-Cace îi societatea civilă căldea îc rolu baro ti ael îc nevo statu Tunisia, cārdeapi participarea ai dezvoltarea vaș li neve legi ai politicea, ca ti ael democrația ai ciacimos vaș li manuș. Cana sas cadaia tranzacția demo-

² O rezumatu ando Consiliu vaș o Ciacimos li manușengî ca ti promovin o spațiu societății civile, A/HRC/27/23.



craticu,li organizații andai societatea civilă sas sicade andi inițiative,sar si o decretu andai amnistia generală vaș li manuș ai li legi vaș îi aderarea andi star tratate internaționali(Îi convenția internațională ti keren protecția vaș li jine ca ti na ael dispariția.O protocolu obționale andi convenția, ti na ael torturarea, pedepsea ai tratamentul nasul ci sili inumană, ai o statutul di la Roma andai Curtea Internațională Penală).Li organizații andai societatea civilă kerdine neve instituții democratice ai nevo codu electoralu, kerdine neve legi vaș îi libertatea di asociere,cace si prevederea ca ti ael finanțarea statostar vaș li organizații non guvernamentalea,ai ti ael finanțarea anda aver statura.But mii asociații cărdinepi andi septembrie 2011 pala so pendeapi cadaia legea.Îc rolul baro căldeau îi societatea civilă cana sas li alegeri locale andi 2011,cadala sas alegeri transparente ai democraticea andi Tunisia.Cace di prima dată kerdine participarea mai but di 10.000 di activiștea andai societatea civilă on kerdine motorizarea pil alegeri andi Adunarea Constituantă,li asistența sas li comunitația interaționala.Îi societatea civilă,li organizații jiuveangî,mangline ti ael sa ec egalitatea mașcar li jiuvlia ai mușoia ando nevo proiectu di Constituție,cadaia legea sas lini andi 2014.

3.2 O mediu di reglementare stimulant- Îi legislația,li reguli

ai li practici administrative sili pala li standardea internaționale ai li activiștea di protecție a societății civile.Andi cadaoa cadru sili integrome o accesu andi justiția vaș li actorea societății civile,li instituirea naționale independente ai eficiente vaș o ciacimos li manușengî,o accesu li mecanisma internaționale vaș o ciacimos li manușengî.Ti aen legi ai politica șucar,anda cadaia on trebun ti aen implementome mișto ca ti kerel buki îi legea.



Andi **Slovenia** o ciacimos di libertate di asociere keren protejarea vaș seoră li asociații,ai colen ci nai înregistrome.Ai li jine ci sili implicome andi asociații ci nai înregistrome daștin ti keren activiștea,ti keren organizarea ai participarea mașcar li adunarea.

Cadaoa raportu sas lino ando Raportu Specialu ONU vaș o ciacimos di libertate di întrunire pașnică ai di asocieri,A/HRC/20/27.

3.3 Libera circulație vaș îi informația-O accesu gratuitu vaș li idei,-date,rapoartea,inițiativi ai decizii vaș ASC ti informin andal probleme ci si ando domeniu ,li preocupărea,**ti keren contribuția vaș lengî soluționarea.**

3.4 Sprijinu ai love pii vremea mai dur-Li măsuri vaș îi capacitatea li manușen ci si marginalizime,ti ael accesu ASC li loendi,tana ci keren reuniuni ai tehnologii.



Andi **Croația** o Governu kerdea adoptația po Codu di Lăce Practici,Standardea ai Criterii ca ti den grandurea vaș li programe ai li proiectea asociațiilor (2007),ci tonpi li reguli ai li proceduri fundamentalia transparente vaș li autorităția publicea,pil seaură nivelurea di guvernări andi subvenția publică.

O centru European vaș îi legislația non-profit (ECNL),finanțarea publică vaș li organizații societății civile,lăce practicea andi Uniunea Europeană ai Balcani de Vest,2011.

3.5 Li spații comuni vaș o dialogu ai colaborarea-Ti keren asigurarea vaș îi societatea civilă ando procesu decizionalu.



Andi **Maldives**,bărș 2014 o Governu andic tan li ONG regionalia ai organizații internaționale **cărdine ic forumu** di panji ghes vaș li jiuvlia ci pain o ciacimos li manușengî,cărdine sfatu anda li experieța regionalia ai li realizări di egalități di gen andic cadru islamicu.

Andi **Mexico**,îi Legea di andau bărș 2012,kerdea protecția vaș li jurnalista ai colen ci pain o ciacimos li manușengî ai si ic mecanismu specialu naționalu ca ti na ael amenințarea vaș lengî.Cadaia legea sas cărdi andic tan,li actoria societății civile ai o Congresu,ai sas susținerea di andai partea li ONG ai li organizații internaționale ai OICDO-Mexic.

Andi **Nepal**,bărș 2010 sas kerdi îi Legea pi baza discriminării di castă **ai li practici di prosciere,ote** sas implicome **îi societatea civilă,îi Comisia națională** vaș o ciacimos li dalița ai o Birou țaracu ICDO. Cadaia legea sas adoptime ando bărș 2011.

Andi **Zeelanda Nevi** ,bărș 2011 sas kerdi andic tan la Asociația manușengî cu handicap, ic Proiectu di legi vaș li jine cu handicap.

Cadaoa raportu sas lino ando raportu specialu ONU vaș o ciacimos di libertate di întruniri pașnica ai di asocieri A/HRS/20/27.



Andi **Vanuatu**,bărș 2013 o guvernul cărdeau ic comisia UPR,o vice președinte sas reprezentanțu Asociației Organizațiilor non-guvernamentale andai Vanuatu.Îi societatea civilă sas îngărdi di Comisia Națională vaș o ciacimos li manușengî(NHRC),on daștin ti coordonin îi raportarea obligațiilor Vanuatu vaș o ciacimos li manușengî **ai ti stabilin li Instituții Naționale** vaș o ciacimos li manușengî.Ando bărș 2013, li organizații so keren buki li manușența cu dizabilități dineli consultații ando procesu di elaborare anda o raportu Comisiei vaș o ciacimos li manușengî cu handicap.



Li standartea juridicea internațională ai li activităția societății civile.

În mediu lacio ai siguru vaș îi activitatea societății civili trebui ti ael sprijinime di în cadru juridic național, ci sili la bază îi legislația internațională vaș o ciacimos li manușengî.

În libertatea di exprimare, di asociere, di întrunire pașnică ai o ciacimos ti keren participarea andi viața publică si ciacimatar li manușengî ca ti keren paraimatar pozitive. Căna si în jino ori în grupu trebui ti jeanen ai ti folosin cadala ciacimatar. Cadala sili esențialia vaș îi activitatea civică.

Si mai but instrumentea internațională vaș o ciacimos li manușengî, so nicăren di protecția libertăților publice vaș o principiu nediscriminării.

- **În Declarația Universală vaș o Ciacimos li Manușengî (art.19,20,21);**
- pactu internaționalu vaș o ciacimos civilu ai politicu del libertate de opinie ai di exprimare, di întrunire pașnică ai asociere, ti keren participarea andi viața publică (art.19,21,22,25);
- pactu internaționalu vaș o ciacimos economicu, socialu ai culturalu del ciacimos ti keres ori ti ael membru ando sindicatu ai ti keres participarea andi viața culturalu (art.8,15);
- **În convenția ca ti na ael discriminarea vaș li jiuvea . Li jiuvean sili ciacimos ti keren participarea andi viața politică, economică ai culturalu (art.3);**
- **În convenția internațională ca ti na ael discriminarea rasială, ti na ael discriminarea andi exprimarea, întrunirea ai asocierea , andi viața publică (art.5);**
- **În convenția vaș o ciacimos li ciaorengî, ca ti ael libertatea di exprimare, di asociere ai di întrunirea pașnică (art.13,15);**
- **În convenția vaș o ciacimos li manușengî cu handicap ca ti ael ciacimos la libertate de opinie ai di exprimarea, ti ael accesu la informație, ti keren participarea andi viața politică, publică ai culturală (art.21,29,30);**
- **În convenția internațională vaș îi protecția seoră ci sas nașade, len sili ciacimos ti keren ai ti aen membra di organizații ai asociații so camen ti rodin cai ai sar nașadineli ai lingî soarta, ai ti den ajiutipe colen ci sas victime (art.24);**
- **În convenția internațională vaș o ciacimos colen ci keren buki ai sili migranța, lingî familii sili ciacimos ti aen pașa lendi (art.26);**

În libertatea di exprimare, di asociere ai di întrunire pașnică ai o ciacimos ti keren participarea andi viața publică sili în mijlocu di exercitare vaș li ciacimatar civile, culturale, economice, politice ai sociale, vaș li jiuvea, murșoia ai ciaoră, ti keren activităția andi ai vaș îi socitatea.

În libertatea di exprimare. În libertatea di exprimare si o ciacimos ca ti rodis, ti primis ai ti des informații ai idei. Informații ai idei andai politica ai religia, andai viața publică, ando o ciacimos li manușengî, andai viața culturală ai artistică. O domeniu di aplicari sili cola idei so daștin ti aen ofensatoarea ai limitate (ex: o planu di acțiuni ando o Rabat ca ti na ael ura națională, rasială ori religioasă, cadaia kerel discriminarea ai violența, 5 oct. 2012). Li forma di discriminare ai mijloace di diseminare vaș li informații aer felu exprimime sili protejația: o limbaju ci das duma, scriime ori semnea, ai îi exprimarea non verbală - imagini ai buki di artă. În exprimarea li idei ai li informații daștin ti ael scadi andi lila, broșura, posterea, desene animate, bannere, hureaimos ai faptea ciace. Li mijloace di exprimare si: audio-vizualia, electronică ai po internetu.

În libertatea di asociere. Mai but jine ori entităția ci keren acțiunea, exprimarea, promovin li interesura. În exemplu di libertate di asociere si îi **aderarea ai participarea-ori ti na keren participarea-andi** li organizații societății civile, cluburia, cooperativă, ONG, asociații religioase, partide politice, sindicate, fundații ai asociații on-line. "Li capacitatea ti rodin, ti garaen ai ti folosin li resursa sili laci vaș îi existența ai funcționarea li asociații. O ciacimos la libertate di asociere sili o ciacimos ti rodis, ti primis ai ti folosin li resursa: umane, materiale ai financiare-cadala sili resursa interne, externe ai internațională" (A/HRC/23/39, alin.8).

În libertatea di întruniri pașnică. În întrunirea pașnică si în adunarea temporară, non-violentă andi spațiu privatu, publicu vaș în scopu. Căna sili demonstrații, greve, procesiuni, mitinguri ori greve ci sili ando localu.

O ciacimos ti keren participarea andi viața publică. În gestionarea vieții publice si în conceptu so kerel referința andi exercitarea puterii politice, ai îi exercitarea puterii legislative, executive ai administrative. Cadala acoperin seoră li aspectea di administrație publică ai formularea, implementarea politicii po nivelu internaționalu, naționalu, regionalu ai localu. În participarea kerenla li reprezentanța liberea ci sas alosardine ori directu, andi aprobarea ori modificarea constituției, ti elaborin ori ti keren modificarea constituției, ti elaborin îi legislația ai ti dezvoltin li politica, ando procesu decizionalu vaș o aspectu publicu ando referendumu, ti keren participarea căna si adunarea li manușengî ai ti len decizii căna si probleme po nivelu localu. O ciacimos di libertate di asociere ai o ciacimos ti keren ori ti aen membra andi organizații ai asociații implicome andi viața politică ai publică, si lace vaș îi exercitarea li ciacimatar ca ti keren participarea andi viața publică.

Non discriminarea. Seoră li ciacimatar di mai opre si garantatea vaș seoră li jine, bi ca ti cărelpi deosebirea ando genu, naționalitatea ori îi originea socială, ai li avere, o statutu căna aracălpi în șiaoro ori aver situația. Cadala ciacimatar si li jiuvean, li ciaoren, li popoarea indigeni, li manușengî cu handicap, li jinen ci sili ando grupura minoritatea ori grupura di risc ti aen marginalizome ori excluși, ai cola victime ci si di diferite orientări sexualia, apartinții, li refugiația ai li migranța, li asociații, ai li grupura ci nai înregistrome.



Cadala standartea internaționalia sili andi seaoră li ramurea statoscu:executiv,legislativ ai judecătorescu ai aver autorităția publica ai guvernamentalia,pil seaoră nivelurea –naționalu,regionalu ai localu.O statu trebul ti kerel protejarea li jinen ci sili lila andai partea li jinen privatea,so daștin ti afectin îi exercitarea di libertăția.Li statos silis baro ciacimos ti promovin ai ti protejin cadala ciacimatar.

Îi libertatea di exprimare,di asociere ai di întrunire pașnică si sarcinea ai responsabilităția specialia,îi exercitarea lengî sili andi rezerva di limitări.Li restricții trebun ti aen dicline di legea ai trebun ti aen necesarea vaș o ciacimos li manușengî ai li reputății aver jingengî, vaș îi protecția securității naționale ai ordinii publice,o sastimos publicu ai li moravurea.Cadala motivea ni daștin ti aen sar justificarea vaș îi subminarea democrației vaș mai but partidea,li dogmea democratice ai o ciacimos li manușengî.

O comitetu vaș o ciacimos li manușengî,o Comentariu Generalu nr.34,art.19:îi libertatea opiniei ai îi libertatea di exprimare,CCPR/C/GC/34,AI O Comentariu Generalu nr.25,art.25,del ciacimos ti keren participarea andi viața publică,CCPR/C/21/Rev.1 Add.7.Cadala rapoartea sas ando Raportu Specialu ONU vaș o ciacimos di libertate ,di întruniri pașnicea ai di asocieri,A/HRC/20/27,ai A/HRC/23/39.



“Nici ec anda mendi,nici li guvernea,ni jeanen seaoră li faptea,seaoră li idei lace,seaoră li motivea,so sili baza vaș li problemurea ci încercos ti rezolvisli.Daștis numa ti as cu seaoră minteasa.Trebul ti așunas seaoră,ai colen ci sili marginalizația,ai numa pi urmă ti lelpi li decizii. Ex:O Comitetu vaș o Ciacimos li Manușengî kidel informații anda aver surse: catar o Guvernu,li Organizația Națiunilor Unite ai Societatea Civilă.Cadala informații ajiutin ti kidas informații ti das recomandăria vaș li măsuru practicea ci trebun ti kerel o guvernu,ti keren îi legislația ai li practicea ci sili obligații anda li tratatura vaș o ciacimos li manușengî ”.

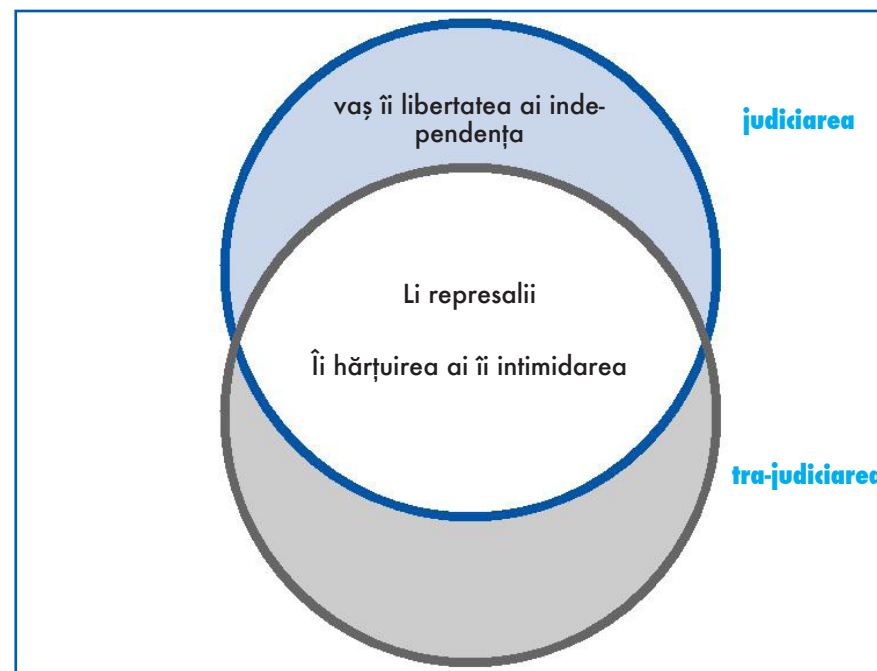
O profesoru Sir Nigel Rodley, Președintele Comitetului ONU vaș o Ciacimos li Manușengî, oct.2014

4. Li parimatar ci malaen li actorea societății civile.

Po planu localu,naționalu,regionalu ori globalu li actorea societății civile,-daștin ti malaen parimatar ca lengî activităția legitime ti aen stopime ,cadaea si îc critica ai contrarea vaș li poziții ,li politici ai li acțiuni catar o guvernu.

Cadala daștin ti aen restricții vaș îi libertatea ai independența,hărțuire,intimidare ai represalii(ex:pedepsea ai represalii)andi potrive ASC.

Droma di prevenire,minimizare,oprire ai inversarea vaș o impactu activității societății civile.



4.1 Îi legislația ai cola măsuru so kerel ti jeal pares îi activitatea societății civile

Îi legislația ai li reglementări daștin ti limitin îi libertatea ai îi independența vaș li actorea societății civile, sar si ex:

- Cana keres solicitarea vaș îc înregistrarea,bi ca ti na ael beneficiu(ex:avantajia fiscalia),



- Îi limitarea di activitățî so daștin ti aen desfășurime,
- Li sancțiunea penalia vaș li activitățî ci nai înregistrome,
- Li restricții vaș îi înregistrarea li asociații,ONG interaționalia ,li asociații ci sili finanțarea străinu,ori li grupurea so keren buki vaș o ciacimos li manușengî,
- Îi stabilirea li criterii sar, ai con daștin ti keren activitățîa ori ti limitin cadala activitățîa,
- Îi limitarea li loengî (ex:surse externe),
- Îi legislația so reglementil îi libertatea di întruniri pašnicea,di asocieri ai di exprimări si dispoziții discriminatorii ai sili impactu negativu disproporționalu andi grupurea.

Andi li proceduri administrativea pare ai li măsuri discreționale daștin ti inhibin ai ti ton piedica vaș îi desfășurarea li activitățîa ASC.

Atunci cana nai o ciacimos di libertate di informare ,ASC sili hanți capacitatea ca ti keren intervenția eficientu ando procesu decizionalu.Li modalitățîa ti keren participarea si strictea ai nai po ciacimos(ex:"o statutu di observatori "dini ASC ori naili ciacimos ti den duma),and o procesu ci lenpi li decizii si sar bariera vaș lengî.Li standartea so nicăren di libertatea di asociere kerelpi po nivelu internaționalu,regionalu ai localu.³

4.2 Li măsurarea arbitrarea.

Cana îi societatea civilă kerel critica ori tolpi contra li poziții,li politica ai li acțiunea catar o guvernul,daștin ti kerenpi dispoziții andi legislația sar si legitimea(ex:cana ciorenpi love bare,antiterorism,securitatea națională,morala publică,protecția suveranității naționale), so daștin ti ael:

- Controlu baro ando managementu ai colen ci conducin internu,
- Amenințarea ai radierea,
- Pandaen li localurea,
- Percheziția ai sechestrea li cărengî,
- Amenza bare,
- Urmărirea penalia di ivia,
- Arestărea ai detenția,
- Interdicții ti trades,
- Privarea di naționalitate,
- Limitărea ai anulări vaș li protestea ai întrunirea.

³ Raport prezentat de Raportorul Special al ONU cu privire la drepturile la libertatea de întrunire pașnică și de asociere în exercitarea întrunirii și asocierii pașnice în contextul instituțiilor multilaterale, A/69/365.

Îi Rezoluția 24/21 ando Consiliu ONU vaș o ciacimos li manușengî ca ti nicăren,ando ciacimos ai practica, îc mediu lacio vaș îi societatea civilă,scaelpi:"Andi aver cazurea andi dispoziții legale ai administrative interne...rodeapi ori căreapi abuzu ca ti ton piedica vaș lingî activitatea ai ton ando riscu îi siguranța socitățîi civile ci sili contrariu sar penelpi ando ciacimos internaționalu".

4.3 Îi hărțuirea,ii intimidărea ai li represalii extra-juridicea

Si restricții todine di legislația, ai legi ci sili arbitrarea ai daștin ti kerel restricția vaș o spațiu socitățîi civile,mai si amenințarea ai presiuni psihologica,ori ti maren varicas ci kerel partea andai ASC ori lingî familii, on daștin ti ton piedica andi lingî activitățîa.

Exemplea:

- Li mesajea telefonica amenințătoarea,
- Îi supravegherea
- Îi distrugerea cărengî
- Ti den avri bukiatar
- Li campanii di discreditare ci penen cî li actorii socitățîi civile sili dușmaia,trădătoaria ori cî keren buki vaș interesurea străinea
- Nașaenli
- Căren lengî torturarea
- Mudaren

"Îi lumea ai li actorea socitățîi civile ton ando baro riscu lingî viața ca ti ael mișto averengî.On penen ando glasul ai atunci cana jianen cî daștin ti aen mudarde.On penen li problemurea ci si, da varicon ni camel ti așuneli ori ti jeanel lendar.On protejin amaro ciacimos.On meritin pisco ciacimos."

Oservații ando discursu Secretarului General ONU,Ban Ki-Moon, baro evenimentu vaș o sprijinu socitățîi civile,23 sept.2013

"Li actea di hărțuiri,di intimidare ai represalii ton piedica vaș li activiștea vaș o ciacimos li manușengî ca ti impliconpi andi activițîa ai ti keren buki cu Organizația Națiunilor Unite ori averența actoria internaționalia.Cadala actea darael la lumea,ai kerel îc mediu opresivu ai îi lumea daral ti del duma,ti keren asocierea ai întrunirea pašnicea ci si esențialia vaș îc statu democraticu."

Ambasadoru Laura Dupui Lasserre,oi sili reprezentanta Uruguay ando Oficiu Națiunilor Unite andi Geneva, Președintele Consiliului vaș o Ciacimos li Manușengî(2011-2012).



Jiuvlia ci pain o ciacimos li manușengî

Jiuvlia ci pain o ciacimos li manușengî(FADO), sili todine ando riscu sar li murșoia,vaș li jivlia ți amenințarea ai ți violența sili specifică.Îi activitatea FADO sili declinî sar ți provocarea vaș li noțiunea tradițională la familiacî ai li rolosc di gen andi societatea,cadaea si ostilitatea andai partea la lumecî ai li manușengî.FADO sili stigmatizarea ai andai partea liderilor comunității,grupurea religioasea,familiacî ai andai partea comunității ci penen cî lingî activităția si nasul vaș ți relegia,cinstea ai cultura.

Lingî activităția ai so camen on ti keren(ex:ti ael o ciacimos li jiuviangî sa ec sar li murșoen),anda kești on daștin ti aen atacome.Lingî familii sa sili todine ando baro riscu,ca on ti daran ai ti na keren mai dur piskî activitatea.Li jiuviangî (FADO) sili mai baro riscu sar li murșoen,si specifică li forma di violență,di prejudiciu,di excluderi ai repudieri.Cadala provocări specifică trebun ti aen line andi considerația,ca ti kerelpi consolidarea vaș lingî protecția,ai aver măsură po nivelu localu ai internaționalu.Trebun ti kerelpi ți investigația laci cana si intimidarea, amenințarea,violența ai aver abuzarea andal jiuviangî ci pain o ciacimos li manușengî,on daștin ti aen andai partea li statosc ori andai partea actorenșî nestatalia.

Andi 2013,ți Adunarea Generală ONU,cărdine prima rezoluție,ți Rezoluția 68/161 vaș li jiuviangî ci pain o ciacimos li manușengî,on sili discriminime sistematicu ai structuralu ți violența ci malaen ți FADO. Cărdeapi ți apelu vaș seoră li țări ca ti len măsură vaș ți protecția FADO,ai ti integrin ți perspectiva gender, ti keren ți mediu lacio vaș o ciacimos li manușengî.



Andi **Coasta de Fildes**,ți legea ca ti promovin ți protecția colen ci pain o ciacimos li manușengî bārș 2014,sili but ciacimatar di andai Declarația vaș colen ci pain o ciacimos li manușengî.O ciacimos di libera exprimare,ti keren asociații ai organizații non-guvernamentalia,ciacimos di resurse,ciacimos ti den informații vaș li organismea interaționalia,ai o ciacimos ti aen protejația di represalii.Îi legea tol obligația ti protejin colen ci pain o ciacimos li manușengî, lingî familii ai lingî căra andai li atacurea,cana kerenpi cadala atacurea ti investighin ai ti pedepsin colen ci kerdine.Îi legea prinșindin li amenințarea specifică cai malaen li jiuviangî ci pain o ciacimos li manușengî.Legea andai Coasta de Fildes sas prișindin di organizații societății civile ai di Caoliția Apărătorilor vaș o Ciacimos li Manușengî andai Coasta de Fildes ai ți Rețeaua Apărătorilor vaș o Ciacimos li Manușengî andai Africa de Vest.

Îi intimidarea ai li represalii andi potrive li jinenșî ai li grupurea so keren buki cu ONU.



„Îi societatea civilă călel ți rolul baru ca ti barion li activităția scriime andi agenda Nașionilor Unite ai na numa vaș o ciacimos li manușengî,da ai vaș pacea, securitatea,ai dezvoltarea.Îi societatea civilă si importantu ai necesaru.Li represalii ai ți intimidarea li jinen ci keren buki cu Nașionile Unite sili inacceptabilia na numa cî on ajuolmi ti keras activităția ai li imputernicirea sar ando Lil ONU ai ți Declarația Universală vaș o Ciacimos li Manușengî,ca ti na daran aver ti keren buki amența.Trebun ti las zor pil seaură nivelurea ca ti ael democrația.”

Observații ando discursu Secretarului General ando ONU,Ban Ki-moon,ando baro evenimentu vaș o sprișinu societății civile,23 sept.2013.



“Li Nașionile Unite ni aștil ti kerel buki vaș o ciacimos li manușengî bi colen ci keren buki andic tan amența.Cano on sili intimidăția ai daștin ti aen represața,cadala jine si victmea ai amen seoră ni sam andi siguranța.Cana ți buki cadale jinența ni jial angle,amari buki vaș o ciacimos li manușengî sili di ivia.”

Secretarul General ONU,Ban Ki-moon,
Declarația kerdini ando discursu vaș li represalii,
New York,2011

Sili nasul cola actea di intimidarea ai represalii andai li manuș ai grupurea ci keren buki cu ONU vaș o ciacimos li manușengî.Cadala actea sili raportome, ai prinșindin universalialia vaș o ciacimos li manușengî ai li grupurea ca ti keren buki ando sistemu Nașionilor Unite vaș o Ciacimos li Manușengî.

Si angajamentu,mecanismea ai funcționarea ONU(ex:declarații,observații,aver),ASC individualia ci daștin ti malaen intimidărea ai represalii,sar si:amenințarea ai hărțuirea andai partea li manuș andai o guvern, declarații publice po baro nivelu kerdine di autorităția, ni denli voia ti tradin cana si întrunirea,li activităția ASC daștin ti aen monotorizate ai restricționate.Keren campanii andi media sociale ori pi televiziuea.Li amenințarea kerempi po telefonu,mesajia ori directu.ASC daștin ti aen pandadine li manușendi,marde,torturația ai mudarde.

O Consiliu vaș o Ciacimos li Manușengî kerdine mai but rezoluții ,ți rezoluția 24/24 ai rezoluția 12/2. O Secretaru Generalu andi fiice bārș kerel o raportu cana si represalii vaș colen ci keren buki li ONU vaș o ciacimos li manușengî.Andic tan o Secretaru Generalu ai o baro Comisaru vaș o Ciacimos li Manușengî pendine cî cadala represalii nai lace ai trebun ti ael ți reacția andai partea ONU.Aer mecanismea ci keren buki vaș o ciacimos li manușengî todine poziții zurale ai publice ca ti na kerempi represalii.



Îi dispoziția ando Tratatulu vaș o Ciacimos li Manușengî ca ti na kerenpi represalii.

O Protocolu opționalu ando Pactu Internaționalu vaș o ciacimos economicu,so- cialu ai culturalu-art.13

O statu trebul ti lel măsura ca li jine ci si pandadine li manușendi,ti na aen marde ori ti na aen intimidată,sar pendea o Comitetu anda protocolu di mai telal:

O protocol opționalu andi Convenția vaș o Ciacimos li Ciaorengî andi comuni- carea-art.4

O statu trebul ti lel măsura ca li jine ci si pandadine li manușendi,ti na na-caelpi lingo ciacimos ci sili,ti na aen marde,tin na aen intimidată,cadea sar penel o Comitetu ando protocolu.

O protocolu opționalu andi Convenția ca ti na ael discriminarea vaș li jiu- vlia-art.11

O statu trebul ti lel măsura ca li jine ci si pandadine li manușendi,ti na aen todine ando tratamentu ai intimidărea nasul,cadea sar penel o Comitetu ando Protocolu.



Andi **Austria**,o punctu 18 Legea anda o Consiliu Ombudsmanului,-bărș 1982 penel:“Conica ni trebul ti ael todino andi penalizarea ori dezavantajarea cana del informații andi Subcomisia ci prevenin îi torturarea,O Consiliu Ombudsmanului ori li Comisii so kerdineli on.”

Andi **Muntenegro**,art.56 andai Constituția,bărș 2007,penel:“Sea-oră si ciacimos ti mangăn catar li instituții internaționale,protecția vaș o ciacimos ai libertăția sar penel îi Constituția.”

Li constrîngeria legalia ai administrativa, îi hărțuiria,îi intimidarea ai li represalii kălen ic rolu **jinoro** constructivu ai complemetaru ando parteneria-tu:Guvernu ai îi societatea civilă.Len sili scopu ti keren prevenirea,minimizarea,discreditarea,ștoparea ai inversarea li efectea vaș li activităția so kerel îi societatea civilă.Li imposibilitatea ti promovin ai ti protejin o spațiu ti keren asigurarea ai ti ael ic mediu lacio, oblighin o statu, cadea sar penel îi legislația internațională vaș o ciacimos li manușengî.

O statu silis responsabilitatea bari ti keren protejarea vaș îi ASC.Atunci cana o spațiu societății civile ai îi ASC malaen bare riscurea anda lingî activităția ca ti promovin o ciacimos li manușengî,îi comunitatea internațională silis baro interesu ai responsabilitatea ti keren protejarea lengî.

5. So ti keres? Ti jias la ONU

O ciacimos internaționalu ai o ciacimos li manușengî,anic tan keren ic platforma internațională unică, ASC daștil ti mangâl sprijinu ai îndrumarea.Cadaia platforma sili nicărdi di Oficiul Înaltului Comisar anda Națiunilor Unite vaș o Ciacimos li Manușengî(OICDO),si tratatea vaș o ciacimos li manușengî ai o Consiliu vaș o Ciacimos li Manușengî ai lingî mecanisme(procedura specialia,revizuirea periodicu universală).

“Li standarteza internaționalia vaș o ciacimos li manușengî kerel ic cadru globalu ci del voia ca li organizații civice ti keren li norme acceptatea po nivelu internaționalu.Cadala standarteza na numa keren legitimea îi activitatea li organizații civice,da keren ic platforma laci ca ti monotorizin îi independența ai raportarea li obligații guvernului vaș o ciacimos li manușengî.Li mecanismeza internaționalia vaș o ciacimos li manușengî si ic platforma esențialu so keren ic mediu lacio vaș îi societatea civilă.Ando contextu ci sili restrictiveza,li organismeza ONU vaș o ciacimos li manușengî kerel ic asocierea vaș li grupureza naționale ai societatea civilă ca ti ael sensibilizarea ai dialogu vaș li aspectea so sili sensibilea.”

Dr.Danny

Skiskandarajah, Secretaru Generalu,CIVICUS:

îi Alianța Mondială vaș îi Participarea Cetățenească, oct. 2014

Si dui droma cai li mecanismeza ONU vaș o ciacimos li manușengî daștin ti keren protejarea vaș o spațiu societății civile:⁴

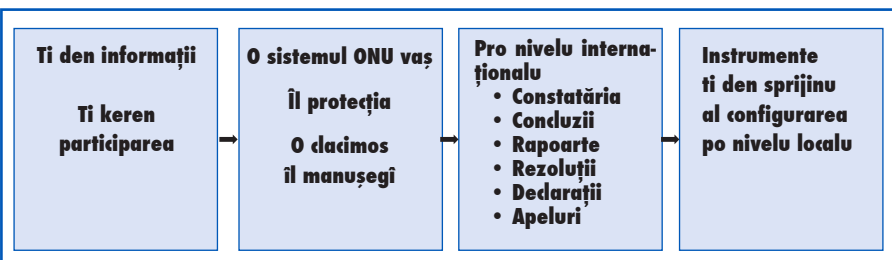
Îi documentația li obstacoliaz,li amenințaria vaș o spațiu societății civile ai practica lace.Li documentația anda situația ciacimos li manușengî sili baza intervențiilor mecanismelor ONU vaș o ciacimos li manușengî.Li informații ci si mișto documentime ai verifikime di ASC tol baza lace vaș li acțiuni,sili mai credibile ai convingătoarea,paro di combătut ai sili ic sistemu eficientu ca ti promovin ai ti pain o ciacimos li manușengî.ASC si acardine ti scaen lila(ex:informații,analizări, recomandări concrete ai exactea),cana li actoria societății civile malaen obstacoliaz,amenințaria andi lingo spațiu di activități, ti den mai dur li practica lace ando mecanismu ONU vaș o ciacimos li manușengî.

4 Cîitorii, care încă nu sunt familiarizați cu principalele caracteristici ale acestor mecanisme, sunt invitați să consulte Manualul OICDO pentru societatea civilă - Lucru cu Programul Națiunilor Unite pentru drepturile omului. Seria de Ghiduri practice pentru societatea civilă, inclusiv Cum să urmărim recomandările Națiunilor Unite în materie de drepturi ale omului,i oferă în continuare îndrumări și consiliere.



Ti folosin li spații disponibilă. ASC si acardine ti keren participarea pil conferinția ai întrunirea internațională ori ti primin lendi experta. Cadala oportunităția kerenpi cana si solicităria, cana keren briefinguri ai keren rețelia neve vaș li participanța ca ti penen lumeacî so problema si ando spațiu societății civile, ai ti den recomandărea ai strategii șucar.

Îi buki ando mecanismu ONU vaș o ciacimos li manușengî, cana si problema ando spațiu societății civile ci del posibilitatea ti folosin li rezultate (ex: li constatărea ai li recomandărea internațională ci sili dine vaș li guvernea ca ti len măsura juridicea, administrativă ai aver) andi lingî activitatea ti pain o spațiu societății civile ai ti abilitin ASC po nivelu localu.



Exemplea di rezultate andi mandate ai mecanisemea ONU vaș o Ciacimos li Manușengî:

- Li observații so sas kerdine andi li tratatura, li opinii ai li recomandări individuală;
- Li evaluări, li recomandări ai li concluzii so si andi rapoartea vaș li vizitea po nivelu țaracu, li rapoartea tematică ai li comunicări cana si cazurea individuală di proceduri specială (expertă independența) ando Consiliul vaș o ciacimos li manușengî;
- Li recomandări andi Revizuirea periodice universale;
- Li rezoluții ai li decizii ando Consiliul vaș o ciacimos li manușengî ai Adunării Generale;
- Li rapoartea ando li comisii di anchetă, li misiuni di informare ai aver mecanisemea di ivestigare ad-hoc vaș o ciacimos li manușengî ci sas todine di Consiliul vaș o ciacimos li manușengî;
- Li declarații Secretarului General ONU;
- Li declarații, rapoartea ai studii kerde di Baro Comisarului ONU vaș o ciacimos li manușengî (ex: raportu cana si activităția po tan, rapoartea ai studii pi țara ai situații tematică ci sas dine zor di Consiliu vaș o ciacimos li manușengî ai Adunarea Generală ONU);
- Li raporturea kerdine îc data ando bărs di Secretaru Generalu



cana si cazurea di intimidare ai represalii manușengî ai grupurea ci keren buki cu ONU vaș o ciacimos li manușengî;

- Li apelurea so kerenpi vaș îi țara di Secretarul General, Baro Comisarului vaș o ciacimos li manușengî ori di aver experta ando domeniul ciacimos li manușengî andi declarații publice;
- Cadala recomandărea si instrumentea zurale ci îndrumon sar ti sprijin ai ti keren activităția locală ai di paimos. Ex: ASC daștil;
- Ti keren buki andic tan li autorităția centrale ai locale ca ti implementin li recomandărea kerdine di ONU vaș o ciacimos li manușengî;
- Ti akaren li comunităția locale andi privința analizelor internaționale ca ti aen li practica implementome andi țara vaș o ciacimos li manușengî;
- Ti monotorizin ai ti keren evaluarea vaș li răspunsurea ai li măsuria line di autorități po nivelu centralu ai localu;
- Ti consolidin li materialia de susținere existente andic limbaju autoritaru, obiectiv andi strategii ai soluții lace;
- Ti keren mobilizarea vaș îi opinia ando cadru ai mașcar li organizații socității civile ai o publicu generalu;
- Ti keren parteneriatea;
- Ti laciaren o dialogu ai li funcționarea publice;
- Ti keren contribuția vaș politica neve;
- Ti keren integrarea andi justiția/litigii;
- Ti keren contribuția andi li procedura di monotorizare li mecanisemea vaș o ciacimos li manușengî;
- Ti keren evaluarea ai ti den consultanța tehnică vaș li jine ci camen ti keren îc plîngerea individualu andi mecanisemea ONU vaș o ciacimos li manușengî;

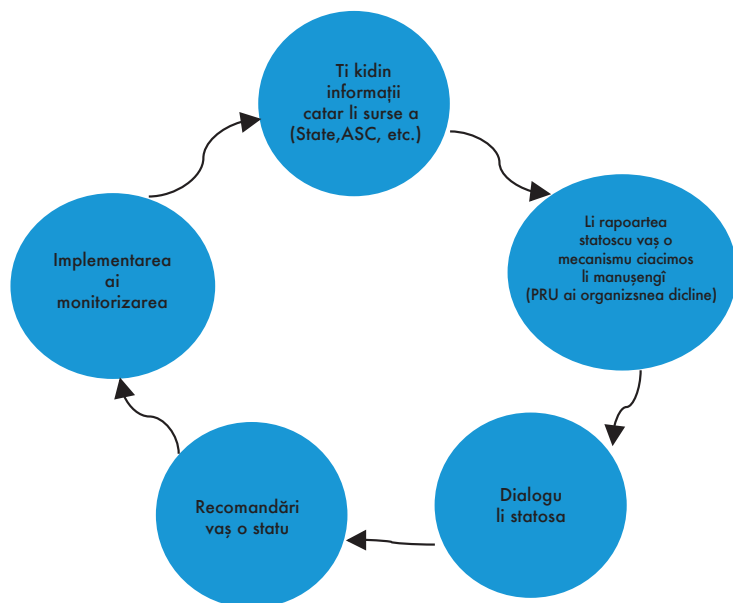
Li constatărea ONU ando aver țărea sili îc sursa varvali di informații ando li strategii ai experiența.

Sar keren buki li mecanisemea ONU vaș o ciacimos li manușengî

Li mecanisemea ONU vaș o ciacimos li manușengî keren procesea simlarea ca ti încercun ti prinjiandin li problema vaș o ciacimos li manușengî. Li informații sili line ando bari varietatea di surse, ai li actorea societății civile. Cadala informații sili verifikime ti ael credibilitatea. O mecanismu kerel îc dialogu scriime li statosa ca ti dică cana li informații sili ciace. ONU daștil ti del recomandăria vaș o statu sar ti rezolvin îi problema ci sili, ai daștin ti den



manuș pașa o statu, ti priil sar kerenpi li recomandărea. Pala cadaia aver informații si line ca ti keren evaluarea cana si progresu anda li recomandărea so dinepi.



Ando aprilie bårs 2011, li manuș ci si membra ando Comitatu vaș li manuș cu handicap andai Spania,

(CERMI), line partea cana sas a 5 sesiunea kerdini di Comitatu vaș o ciacimos li manușengî cu dizabilități (CRPD) ai kerdine contribuția ca ti pregătin în lista cu probleme. On kerdine în raportu, ai dine informații vaș o Comitatu ONU, pala cadaia priisardine cana li implimentăria so sas dine vaș îi Spania kerdinepi. CERMI kerdine în campania bari di restaurare vaș o ciacimos di vot vaș li jine ci sas lino cadaia ciacimos cî sili cu handicap, cadaia situația sas vaș 80.000 di jine. O Comitatu dea recomandația ca „îi Legislația ti ael revizuime ti ael ciacimos ti votin seoră li manuș cu dizabilități, ai handicap, ti aeli statutu juridicu ai tan di reședință”, (CRPD/C/ESP/CO/1, punctul 48). CERMI kerdine mai but inițiativă ca ti keren modificarea andi legislația, ai ando ghidu “Tumen situmi o ciacimos di vot, conica ni daștil ti lelis tumendar”, cace sas scade andi detalii li măsură practicea sar ti mangăn o ciacimos di vot. Pala cadaia acțiunea so kerdea îi CERMI, o procuroru Curții Supreme manglia catar li procurora regionalia ti pain o ciacimos di vot vaș li manuș cu dizabilități. CERMI mai manglea catar o Gu-

vernu ai Congressu ti keren modificarea andi legislația sar kerdine observații o CDPD. Kerdeapi în amendamentu ci sas bușialdo vaș li membra ando Governu ai Congressu.

ASC daștil ti ael așundi andi comunitatea internațională ca ti del sprijinu vaș li strategii naționale, ca o poporu ti len partea po nivelu localu ,ai ti den zor vaș li manuș ci sili funcționarea publicea ca ti promovin ai ti pain o spațiu societății civile.

So daștis te keres?

- Ti jianes informații ai ti des averengî îi documentația ONU vaș o ciacimos li manușengî andi kiri țara:



<http://www.ohchr.org/EN/Countries/Pages/HumanRightsintheWorld.aspx>

- Arac o birou ICDO ori îi echipa ONU di andai kiri țara ai pen li experiența ci situ vaș o spațiul societății civile ai li reprezentanța Secțiunii Societății Civile ICDO:

civilsociety@ohchr.org

- Afli sar daștis ti keres contribuția ai participarea cana si activităția so kerenpi ando cadru di tratatea vaș o ciacimos li manușengî:



<http://www.ohchr.org/Documents/Publications/NgoHandbook/ngohandbook4.pdf>

- Ker în plîngerea cana situ temeiu vaș o ciacimos li manușengî, ai cana trebui mang ti lenpi măsură ai acțiunea urgentea:



<http://www.ohchr.org/Documents/Publications/FactSheet7Rev.2.pdf>

- Ker în plîngerea vaș li Experța andi procedura specialia ando Consiliul vaș o Ciacimos li Manușengî:



<http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/SP/Pages/Communications.aspx>

- Ker în plîngerea ando cadru di Proceduri pașa o Consiliu vaș o Ciacimos li Manușengî:



<http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/ComplaintProcedure/Pages/HRCComplaintProcedureIndex.aspx>

- Ker schimbu di informații ai experiența vaș o spațiul societății ci-



vile ando cadru sesiunilor Consiliului vaș o ciacimos li manușengî:



http://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/PracticalGuideNGO_en.pdf

- Ker shimbu di informații ai experiența vaș o spațiul societății civile ando Cadru revizuirii periodice universale, Consiliul vaș o ciacimos li manușengî andi kiri țara:



<http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/UPR/Documents/PracticalGuideCivilSociety.pdf>

- Pen informații detaliatea cana jianes cazurea di hărțuire, intimidare ai represalii andi potri va li jinen ori grupurea ci keren buki andic tan li ONU. Li reprezentanța ai li mecanisme vaș o ciacimos li manușengî, ci keren contribuția vaș o Raportu so kerel o Secretaru Generalu îc data po băș: reprisals@ohchr.org
- De mai dur li informații, li rapoartea tematica so sili kerdine di Secretarul General ONU ai o Baro Comisaru vaș o ciacimos li manușengî:
- De mai dur li informații vaș li rapoartea tematica ai li rapoartea pii țara ando cadru Procedurilor speciale:



<http://www.ohchr.org/Documents/Publications/NgoHandbook/ngohandbook6.pdf>

- Ker abonamentu pii lista di e-mail andi secțiunea Societatea Civil, ca ti aes informe cana si neve activităția ai mecanisme ONU vaș o Ciacimos li Manușengî:



<http://www.ohchr.org/EN/AboutUs/Pages/CivilSociety.aspx>

Îi gestionarea li ajiukiarimatar

O statu silis bari responsabilitatea ca ti promovin ai ti pain îi libertatea di exprimare, di asociere, di întrunirea pașnicea ai ciacimos ti keren participarea andi viața public. ASC andic tan li reprezentanța sistemului ONU vaș o ciacimos li manușengî ai aver actorea, daștin ti den ajiutiutipe li stas ti keren cadala obligații.

Li obstacolia ci malaen ando drom o spațiul societății civile sili bazome pil reguli ai legislația, trebui ti nacal mai but vremea ca ti aen cola schimbări ci ajiukiaras, da li acțiuni sar si îi hărțuirea, îi intimidarea ai li represalii andi potri va ASC, trebui ti las măsura di îndată. Sili importantu ti las o mandate ONU ori li mecanisme vaș cadala situații.

Cana si capacitatea ti kerelpi influența ai ti ael îc rezultatu lacio andi seaoră li situații, cace sas todino îc efortu andic tan. Cadaia si scadi di mobilizarea butendar actoria andai societatea civilă on sili: autorităția publica locala, aver actoria andai societatea civilă (po nivelu localu ai internaționalu), li instituții naționale vaș o ciacimos li manușengî, îi mass-media, li funcționarea publica, politicienii, aver țări, li comunităția regionalia ai internaționalia.

Îi implicarea ASC andi li activităția sistemului ONU vaș o ciacimos li manușengî sili îc modalitatea ti multiplikin ai ti amplifikin li parumatar lacimasti. Si îc elementu andai strategia globalu laci ca ti keren susținerea vaș ca ti promovin ai pain o spațiul societății civile.






6. Li resursia lilengî

Li sursea anda Națiunile Unite

Buki –o Programu vaș o ciacimos li manușengî Națiunile Unite:Lil vaș îi societatea civilă-

 http://www.ohchr.org/EN/AboutUs/CivilSociety/Documents/Handbook_en.pdf

Sar ti priis pala li recomandărea vaș o ciacimos li manușengî anda ONU-Ghidu practicu vaș îi societatea civilă

 <http://www.ohchr.org/Documents/AboutUs/CivilSociety/HowtoFollowUNHRRRecommendations.pdf>

O planu bukiacu OICDO(2014-2017),li strategii tematică ca ti bariol o spațiul democraticu(p.72-83.)-

 http://www2.ohchr.org/english/OHCHRreport2014_2017/OMP_Web_version/media/pdf/10_Democratic_space.pdf

Li declarații colen ci pain o ciacimos li manușengî-

 <http://www.ohchr.org/EN/Issues/SRHRDefenders/Pages/Declaration.aspx>

Rezumatu anda o discursu Consiliului vaș o ciacimos li manușengî,si importantu ca ti promovin ai ti pain o spațiul societății civile A/HRC/27/33.

Comitetu vaș o Ciacimos li Manușengî,Comentariul General nr.34,art.19:- libertatea di opinie ai di exprimare,CCPR/C/GC/34.

Îi evaluarea legislației vaș îi libertatea di asociere,Raportu dino di Raportu Specialu vaș colen ci pain o ciacimos li manușengî,A/64/226.

Studiu anda li jiuvia ci pain o ciacimos li manușengî,Raportu dino di Raportu Specialu vaș colen ci pain o ciacimos li manușengî,A/HRC/16/44.

Elementea andac mediu lacio vaș colen ci pain o ciacimos li manușengî,Raportu dino di Raportu Specialu vaș colen ci pain o ciacimos li manușengî,A/HRC/25/55.

Sar daștin li asociații ti len resursea financiara,Raportu dino di Raportu Specialu vaș o ciacimos di libertate,întrunirea pașnicea ai di asociere ,A/HRC/23/29.

Raportu ci sas kerdino di Secretaru Generalu vaș îi cooperarea andic tan li ONU,li reprezentanța ai li mecanisme vaș o ciacimos li manușengî,(A/HRC/27/38, A/HRC/24/29, A/HRC/21/18, A/HRC/18/19, A/HRC/14/19).

Cap.16,li angajamentea ai li parteneriatea societății civile,Lil OICDO îi monotorizarea vaș o ciacimos li manușengî-

 <http://www.ohchr.org/Documents/Publications/Chapter16-MHRM.pdf>

Sursea kidine vaș îi societatea civilă ai aver

Îi lista di verificare vaș li principii ai li elementea anda îi legislația națională(O centru internaționalu îi legislația vaș li activităția non profit)-

 <http://www.icnl.org/research/library/files/Transnational/checklisten.pdf>

Codu di lace practicea vaș li modalităția sar ti keren participarea îi societatea civilă ando procesu ci lenpi li decizii,Consiliul Europei-

 http://www.coe.int/t/ngo/code_good_prac_en.asp

Lil anda li represalii (O Serviciu Internaționalu vaș o Ciacimos li Manușengî)-

 <http://www.ishr.ch/news/reprisals-handbook>

O Raportu Index 2013(CIVICUS)

<http://www.civicus.org/downloads/2013EEI%20REPORT.pdf>

